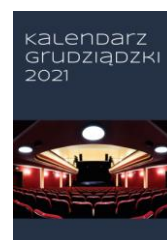

BIULETYN

KOŁA MIŁOŚNIKÓW DZIEJÓW GRUDZIĄDZA
KLUB „CENTRUM” SPÓŁDZIELNI MIESZKANIOWEJ

Rok XIX: 2021

Grudziądz, dnia 05.01.2021 r.

Nr 1 (679)

1223. spotkanie

Ryszard Byner

Jubileuszowy tom „Kalendarza Grudziądzkiego” na 2021 r.

Pod koniec listopada 2020 roku trafiła do rąk czytelników najnowsza edycja „Kalendarza Grudziądzkiego”. W 25. tomie tej popularnej książki, wydawanej przez Grudziądzkie Towarzystwo Kultury, zostały odnotowane dwa historyczne wydarzenia sprzed wieku. W czerwcu 2021 r. mija sto lat od wizyty w naszym mieście Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego. Jego przyjazd stał się świętem miasta, miał ogromne znaczenie dla utrwalenia polskości w Grudziądzu, który zaledwie przed siedemnastoma miesiącami wyzwolił się spod pruskiej niewoli. Pokłosiem wizyty było utworzenie w następnym roku w Grudziądzu pierwszej w regionie szkoły kształcącej uzdolnioną plastycznie młodzież. Pomysł taki podsunął sam... Marszałek, podczas zwiedzania wystawy prac artystów pomorskich.

Z kolei we wrześniu przyszłego roku przypada setna rocznica otwarcia polskiego teatru w niepodległym Grudziądzu. Na jego potrzeby w ekspresowym tempie zaadaptowano dawny dom strzelecki z dużą salą przy ulicy Strzeleckiej, dzisiaj Teatralnej. Miejska scena przeżywała tu lata tłuste i chude, doświadczyła niszczycielskiej mocy ognia i skutków niejednej reorganizacji, a nawet likwidacji. Ale przetrwała, choć w zmienionym kształcie, jako Centrum Kultury Teatr.

W „Kalendarzu” przeczytamy m.in. o: udziale żołnierzy pruskiego garnizonu Grudziądz w tłumieniu powstania bokserów w Chinach; monetach z wizerunkiem Mikołaja Kopernika – emitowano je nie tylko w Polsce, ale także w Wielkiej Brytanii, a nawet w tak egzotycznych krajach jak Wyspy Cooka czy Republika Malawi; nieznaney przyszłości dzieła rogowego na Górze Garnizonowej – dziś wielkiej ruinie, a kiedyś może wielkiej atrakcji turystycznej; Michale Olkowskim, który w pierwszych dekadach minionego wieku budował Grudziądz,

a ponadto przysłużył się powstaniu popularnego dziennika – „Gońca Nadwiślańskiego”; drugim dniem kampanii wrześniowej 1939 r., na przedpolach Grudziądza, i o tym jak zginął śmiercią lotnika dowódca III dywizjonu myśliwskiego kpt. Florian Laskowski, w ub. roku mianowany pośmiertnie na stopień pułkownika; przyznaniu Grudziądzowi w 1946 r. wysokiego orderu państwowego – Krzyża Grunwaldu klasy III za *bobaterską pracę przy odbudowie swego straszliwie zniszczonego miasta i fabryk*.

Swoimi bogatymi doświadczeniami i przemyśleniami z 40-lecia pracy z zespołami śpiewaczymi podzieliła się prof. dr hab. Anna Janosz, założycielka i była wieloletnia dyrygentka chóru *Alla camera*, zespołu który legitymuje się pięknym dorobkiem artystycznym. Jej uwagi mogą być cenną wskazówką dla początkujących młodych adeptów sztuki chóralnej.

W 1927 r. kroniki kryminalne gazet w Polsce i całej Europie wypełniły informacje o dramatach, do których doszło w naszym mieście i okolicy. W Wielkim Tarpnie, późniejszej dzielnicy Grudziądza, 20-latek w bestialski sposób zamordował ojca, matkę, babcię i troje rodzeństwa. Liczył, że dzięki temu szybko przejmie ogrodnictwo rodziców, tymczasem stanął przed sądem, który skazał go na sześciokrotną karę śmierci. W cieniu tej tragedii rozegrał jeszcze jeden dramat rodzinny. W jednej z kamienic przy ul. Kościuszki, w środku nocy, 44-letni malarz zastrzelił swoją żonę, dwoje dzieci, a następnie sam wymierzył sobie karę, przykładając do skroni lufę dużego belgijskiego brauninga.

Swego czasu głośno było także o katastrofie w nieistniejącym już kościele ewangelickim na Rynku. W czerwcu 1866 r., podczas nabożeństwa w wypełnionej po brzegi świątyni wybuchła panika, w wyniku której zdeptano na śmierć 11 wiernych, wkrótce potem zmarły jeszcze trzy osoby, a około 80 zostało rannych.

W „Kalendarzu” zamieszczono wspomnienia o zmarłych: księżnej Tatianie, wdowie po absolwencie grudziądzkiej Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerii, ppor. Włodzimierzu Haaku, która przez ponad 20 lat przyjeżdżała na zjazdy kawaleryjskie; Mireli Dziedziech, ciężko doświadczonej przez los, a przy tym osobie zawsze pogodnej, uśmiechniętej, ciekawej ludzi i świata, spełniającej się w twórczości artystycznej; Romanie Wardzińskim, działaczu społecznym i politycznym, byłym długoletnim prezesie Spółdzielni Mieszkaniowej, przewodniczącym Rady Miejskiej i prezesie Aeroklubu Grudziądzkiego; Henryku Polaszku, pasjonacie i miłośniku roślin ozdobnych, międzynarodowej sławy amatorskim hodowcy irysów, tulipanów, lilii i liliowców.

Czytelnicy poznają historię unikatowego, choć mało znanego, dworku w Nowej Wsi i najmniejszej w powiecie parafii rzymsko-katolickiej w podgrudziądzkich Pieńkach Królewskich.

Licząca ponad 250 stron publikację uzupełniają stale pozycje: calendarium grudziądzkie; notki o patronach ulic (w tym przypadku rond) – Pawle Jasienicy, gen. Stanisławie Maczku, Eugeniuszu Kwiatkowskim, Zbigniewie Herbercie i ks. Jerzym Popieluszcze; informacje o grudziądzkich publikacjach oraz kalendarz imprez kulturalnych, sportowych i turystycznych, którego realizacja będzie zapewne uzależniona od aktualnie obowiązujących zaleceń sanitarnych.

Zespół autorski składa się z pań: Karoli Skowrońskiej, Grażyny Leśniewskiej,

Anny Janosz oraz panów: Tadeusza Rauchfleisza, Ryszarda Bynera, Dawida Schoenwalda, Mariusza Żebrowskiego, Jerzego Krzysia, Włodzimierza Grabowskiego, Mirosława Pietkiewicza, Tomasza Piwowarskiego, Pawła Nasrożnego, Adama Stenzla, Janusza Hinza, Adama Jędrzejewskiego, Lucjana Zubrzyckiego. Ilustracje zamieścili Piotr Bilski, Mariusz Nasieniewski, Adam Stenzel, Gerard Szukay. Ekslibris ze zbiorów Henryka Stopikowskiego, rysunek Ewa Szulc-Goławskiej.

W imieniu rady redakcyjnej życzę przyjemnej lektury.

Głównymi sponsorami edycji jubileuszowego tomu „Kalendarza Grudziądzkiego są Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz Wydział Kultury i Sportu Urzędu Miejskiego w Grudziądzu, jak co roku wsparcia udzieliły także grudziądzkie firmy.

SPIS TREŚCI

1. Calendarium grudziądzkie	7
2. Skrócony kalendarz 2022	58
3. Patroni ulic Grudziądza (<i>Tadeusz Rauchfleisz</i>)	59
4. W drodze na Teatralną (<i>Ryszard Byner</i>)	65
5. Kopernikowskie monety (<i>Grażyna Leśniewska</i>)	91
6. Katastrofa w kościele (<i>Dawid Schoenwald</i>)	97
7. Egzotyczna misja w Chinach (<i>Mariusz Żebrowski</i>)	103
8. Co z dziełem rogowym? (<i>Włodzimierz Grabowski</i>)	111
9. Wizyta Marszałka (<i>Jerzy Krzyś</i>)	117
10. Budowniczy Grudziądza (<i>Mirosław Pietkiewicz</i>)	125
11. Bestia z Tarpna (<i>Ryszard Byner</i>)	135
12. Jak zginął pilot Laskowski (<i>Tomasz Piwowarski</i>)	155
13. Księżna wśród kawalerzystów (<i>Karola Skowrońska</i>)	167
14. Widziane zza pulpitu (<i>Anna Janosz</i>)	173
15. Order dla miasta (<i>Paweł Nastrożny</i>)	181
16. Dwór rodziny Czyżów (<i>Adam Stenzel</i>)	187
17. Parafia w Pieńkach Królewskich (<i>Adam Stenzel</i>)	195
18. Z żałobnej karty	203
19. Grudziądzkie publikacje (<i>Janusz Hinz</i>)	221
20. Kalendarz ważniejszych imprez kulturalnych, sportowych i turystycznych (<i>Tadeusz Rauchfleisz</i>)	227
21. Reklamy	233

Notatki

(L.B.S.)

Redakcja: Tadeusz Rauchfleisch, Janusz Hinz. Logo KMDG wykonał Grzegorz H. Rygielski.